

ΕΡΕΥΝΑ – ORIGINAL PAPER

Η εφηβική σεξουαλικότητα στο προσκήνιο.

Μελέτη και προβλεψιμότητα της χρήσης προφυλακτικού μέσω της θεωρίας της προσχεδιασμένης συμπεριφοράς

Μπαρμπαγιάννη Ευφροσύνη¹, Ζυγά Σοφία²

1. Ψυχολόγος, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

2. Επίκουρη Καθηγήτρια Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Τμήμα Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων αποτελεί επίκεντρο ενδιαφέροντος καθώς παρατηρούνται αυξημένα επίπεδα ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, αμβλώσεων καθώς και σεξουαλικά μεταδιδόμενων ασθενειών.

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής μελέτης ήταν η διερεύνηση της πρόθεσης χρήσης προφυλακτικού σε εφήβους και των δύο φύλων διαμέσου της Θεωρίας Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς.

Υλικό και Μέθοδος: Τον πληθυσμό της μελέτης αποτέλεσαν 378 έφηβοι ηλικίας 15-18 ετών. Για τη συλλογή των στοιχείων κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο με βάση τη Θεωρία της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς. Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι μετρήσεις χ^2 , t -test και η ανάλυση διακύμανσης *one-way ANOVA*. Η επεξεργασία έγινε με το SPSS 13.0.

Αποτελέσματα: Από τους συμμετέχοντες στη μελέτη, το 94.9% ανέφερε ότι διέθετε ικανοποιητικό επίπεδο γνώσεων σε θέματα αντισύλληψης. Κύρια πηγή ενημέρωσης αποτελούσαν οι φίλοι (20.2%). Η πλειοψηφία των εφήβων (58.2%) είχαν ολοκληρωμένες σεξουαλικές επαφές με ηλικία έναρξης τα 15 έτη (30%). Διαπιστώθηκε πως έφηβοι με υψηλότερο βαθμό *αυτοαποτελεσματικότητας* κατά κύριο λόγο, αναλογικά παρουσίασαν μεγαλύτερη πρόθεση χρήσης προφυλακτικού. Όσο πιο αυξημένα ήταν τα επίπεδα του *βαθμού ευκολίας* στη χρήση προφυλακτικού με έναν νέο σύντροφο, όσο πιο θετική ήταν η *στάση* των εφήβων για χρήση προφυλακτικού με έναν σταθερό σύντροφο καθώς και όσο μεγαλύτερος ήταν ο *βαθμός ενημέρωσης* γύρω από σεξουαλικά ζητήματα, τόσο μεγαλύτερη ήταν η *συμπεριφορική πρόθεση*.

Συμπεράσματα: Όσο μεγαλύτερο βαθμό αυτοαποτελεσματικότητας έχουν οι έφηβοι, δηλαδή όσο περισσότερο δείχνουν αυτοπεποίθηση στις ικανότητές τους και στις δεξιότητες υπερκερασμού τυχόν εμποδίων, τόσο αυξάνεται η πρόθεσή τους για χρήση προφυλακτικού. Οι παράγοντες οι οποίοι, προβλέπουν ισχυρότερα την πρόθεση είναι κατά σειρά σημαντικότητας η αυτοαποτελεσματικότητα, ο βαθμός ελέγχου, ο βαθμός ενημέρωσης καθώς και η περιγραφική κανονικότητα. Τα ευρήματα είναι σημαντικά και αποτελούν αξιόλογη προσθήκη στα ελληνικά επιστημονικά δεδομένα, καθώς δεν υπάρχουν επαρκείς και εξειδικευμένες ως προς το εν λόγω αντικείμενο αντίστοιχες μελέτες.

Λέξεις κλειδιά: Έφηβοι, χρήση προφυλακτικού, συμπεριφορική πρόθεση, θεωρία της προσχεδιασμένης συμπεριφοράς.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ

Μπαρπαγιάννη Ευφροσύνη,
Ωραίας Ελένης 23100, Σπάρτη,
E-mail: ebarbayianni@uop.gr

Adolescent sexuality in the limelight.

Study and predictability of condom use through the theory of planned behaviour

Barmpagianni Eufrosini¹, Zyga Sofia²

1. Psychologist, PhD Candidate in University of Peloponnese
2. Assistant Professor, Department of Nursing, University Of Peloponnese

Department of Nursing, University of Peloponnese

ABSTRACT

Adolescents' sexual behavior is the focus of attention since increased levels of unintended pregnancy, abortions and sexually transmitted diseases are detected. Psychological, family and social factors contribute to the above mentioned situations.

The **aim** of the present research was to examine the intention of condom use in adolescents of both sexes using the Theory of Planned Behavior.

Material- Method: The study population consisted of 378 adolescents, aged 15 to 18. Data was collected by the completion of a questionnaire based on the Theory of Planned Behavior. The statistical method used was χ^2 , t-test, one-way ANOVA. The data statistical analysis was carried out using the SPSS 13.0 program.

Results: From the participants, 94.9% reported that they had sufficient knowledge on contraception issues. Friends were the main source of information (20.2%). The majority of adolescents (58.2%) had full sexual intercourse at age 15 (30%). Proportionally, adolescents with higher self-efficacy were found to have greater intention to the condom use. The more increased was the degree of the convenience in using condom with a new partner, the more positive was the adolescents' attitude towards the use of condom with a steady partner and the greater was the degree of awareness about sexual issues, the greater the behavioral intention.

Conclusions: The degree of the adolescents' self-efficacy, in other words, the more confident they are in their abilities and skills of overcoming possible obstacles, the greater their intention to use condom. According to the results, the factors which strongly predict the intention, in order of importance, were: self – efficacy, degree of control, degree of awareness and the descriptive regularity. The findings are of great importance for the Hellenic science, since there is insufficient and little data on this subject.

Keywords: Adolescents, condom use, behavioral intention, the theory of planned behaviour.

CORRESPONDING AUTHOR

*Barmpagianni Eufrosini,
Oreas Elenis, 23100, Sparti,
(tel.) +306976601166,
E-mail: ebarbayianni@uop.gr*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα εκατομμύριο έφηβες μένουν έγκυοι κάθε χρόνο, με το 78% αυτών να υφίστανται ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη¹. Η εφηβική εγκυμοσύνη συνδέεται με αρνητικές συνέπειες για την ψυχολογική και σωματική υγεία της έφηβης². Παράγοντες που θεωρείται ότι οδηγούν στην εφηβική εγκυμοσύνη αποτελούν η αλλαγή αντιλήψεων για τη σεξουαλική δραστηριότητα, η πρόωμη

ηλικία πρώτης σεξουαλικής επαφής, η ανεξέλεγκτη σεξουαλική δραστηριότητα και η έλλειψη σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης καθώς και η ανεπαρκής χρήση αντισύλληψης από τους εφήβους^{3,4,5,6}.

Η κύρια αιτία που καθιστά μια έφηβη ευάλωτη σε ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη είναι η μη χρήση προφυλακτικού.⁷ Η διακοπή του σχολείου, η χαμηλή σχολική επίδοση καθώς

και η φτωχή σεξουαλική αγωγή αποτελούν επιπρόσθετες αιτίες ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης². Άλλοι παράγοντες που συντελούν σε ανεπιθύμητη κύηση είναι οι διαφορές των πληθυσμών ως προς τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, και τους κοινωνικούς και οικογενειακούς παράγοντες^{8,9,10}.

Όσον αφορά στα ελληνικά δεδομένα έχουν καταγραφεί ελάχιστα και αποσπασματικά στοιχεία. Ενδεικτικά, σχετικά με τις αμβλώσεις στην εφηβεία υπάρχουν υψηλά ποσοστά 'λευκού αριθμού', δηλαδή δεν υπάρχουν επίσημα καταγεγραμμένα στοιχεία, τα οποία να δίνουν μια συνολική εικόνα, επειδή οι έφηβες προτιμούν τις ιδιωτικές κλινικές ώστε να εξασφαλίσουν την ανωνυμία του. Στον ελληνικό χώρο ένας στους τέσσερις ασθενείς με AIDS είναι ηλικίας 20-29 ετών, εύρημα, που υποδηλώνει ότι πιθανώς τα άτομα μολύνθηκαν κατά την εφηβική ηλικία¹¹⁻¹³.

Όσον αφορά στο ανδρικό προφυλακτικό, δεν αποτελεί ελκυστική μέθοδο για τους εφήβους διότι μειώνει τον αυθορμητισμό και προϋποθέτει προγραμματισμό¹⁴. Εντούτοις, αποτελεί την πιο φθηνή και εύχρηστη μέθοδο, λόγοι για τους οποίους προτιμάται από την πλειοψηφία των εφήβων.

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής μελέτης ήταν η διερεύνηση των προαναφερθέντων συνιστωσών της Θεωρίας Προσχεδιασμένης

Συμπεριφοράς αναφορικά με την πρόθεση χρήσης προφυλακτικού στην εφηβική ηλικία.

Υλικό και μέθοδος

Στη μελέτη πήραν μέρος 378 έφηβοι ηλικίας 15-18 ετών, κάτοικοι Αθήνας. Οι συμμετέχοντες ήταν μαθητές λυκείου ενός δημοσίου τεχνικού σχολείου, ενός δημοσίου ενιαίου καθώς και δύο ιδιωτικών σχολείων. Η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στους μαθητές λυκείου (15-18 ετών) και στις τρεις τάξεις διότι ανήκουν στη μέση εφηβεία, ηλικιακή ομάδα με την οποία ασχοληθήκαμε στην παρούσα ερευνητική μελέτη.

Η παρούσα ερευνητική μελέτη εκπονήθηκε σε χρονικό διάστημα δύο ετών. Η χρονική καθυστέρηση εκπόνησης σχετικής άδειας από τον αρμόδιο φορέα λειτούργησε αποτρεπτικά, με αποτέλεσμα τον περιορισμό στην έγκριση των συγκεκριμένων σχολείων για τη διεξαγωγή της έρευνας κατόπιν της έγγραφης αποδοχής των γονέων των εφήβων. Προηγήθηκε λεπτομερής ανάλυση των σκοπών και του περιεχομένου της έρευνας με την έγκριση του Πανεπιστημίου, διατηρώντας τις αρχές ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας. Με βάση το εν λόγω κριτήριο έγινε η επιλογή των συγκεκριμένων σχολείων αντιπροσωπευτικά. Η διαδικασία ελάμβανε χώρα σε προκαθορισμένο χρονικό διάστημα και αφορούσε στην είσοδο στις τάξεις, όπου το ερωτηματολόγιο συμπληρώνονταν κατόπιν

της παρουσίασης και του σκοπού της έρευνας μας και μετά την απάντηση διευκρινιστικών ερωτήσεων.

Για τη συλλογή των στοιχείων κατασκευάστηκε ειδικό ερωτηματολόγιο, ύστερα από λεπτομερή ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. Αναλυτικότερα, όσον αφορά στην εφηβική σεξουαλική συμπεριφορά, μια σειρά μελετών εστιάστηκαν στον έλεγχο της προβλεπτικής ισχύος των *στάσεων*, των *υποκειμενικών κανόνων* καθώς και του *αντιληπτού συμπεριφορικού ελέγχου* –κυρίως της *αυτοαποτελεσματικότητας*– στην πρόθεση των εφήβων για χρήση προφυλακτικού στο άμεσο μέλλον^{15,16,17}. Σε μια ενδελεχή μεταανάλυση μελετών των Bennett and Bozionelos¹⁸ καταγράφεται μια σειρά ερευνών επί της θεωρίας της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς. Σε αυτές, η *πρόθεση* εξετάζεται ως «προδείκτης» της χρήσης προφυλακτικού σε άτομα νεαρής ηλικίας και ακολουθεί εμπειριστατωμένη σύγκριση των επιμέρους ευρημάτων.

Τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούν τον έλεγχο της ισχύος των *στάσεων* ως προς τη χρήση προφυλακτικού με σταθερό και περιστασιακό σύντροφο, των *υποκειμενικών κανόνων* αναλυμένων στις συνιστώσες των *κανονιστικών πεποιθήσεων* και της *περιγραφικής κανονικότητας* καθώς και του *αντιληπτού συμπεριφορικού ελέγχου* μέσω μετρήσεων για την *ελεγχιμότητα*, την *ευκολία* χρήσης προφυλακτικού καθώς και της

αυτοαποτελεσματικότητας. Κεντρική υπόθεση, λοιπόν, υπήρξε η ικανοποιητική, στατιστικά, σχέση καθεμιάς από τις παραπάνω διαστάσεις με τη *συμπεριφορική πρόθεση* καθώς και η προβλεπτική τους δυνατότητα ως προς αυτήν. Η υποκλίμακα της *αυτοαποτελεσματικότητας* αναμένεται να παρουσιάσει ιδιαίτερη θέση ισχύος. Επιπρόσθετα, αξιολογείται η συσχέτιση μιας σειράς άλλων παραμέτρων σχετικά με την εφηβική σεξουαλική δραστηριότητα, όπως διαφόρων δημογραφικών στοιχείων, καθώς και της παρελθούσας σεξουαλικής συμπεριφοράς, οι οποίες, σύμφωνα με άλλες μελέτες, θεωρείται ότι διαδραματίζουν κάποιο ρόλο σε σχέση με τις προαναφερθείσες διαστάσεις της Θεωρίας Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς^{18,19,20,21}

Το ερωτηματολόγιο της παρούσης έρευνας στηρίχθηκε στο θεωρητικό και ερευνητικό πλαίσιο της Θεωρίας Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς. Η Θεωρία της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς (Theory of Planned Behavior) του Ajzen²² υποστηρίζει πως μια *συμπεριφορά* δύναται να προβλεφθεί από την *πρόθεση* των ατόμων για υιοθέτησή της. Περαιτέρω, στη διαμόρφωση της πρόθεσης συμβάλλουν τρεις θεμελιώδεις διαστάσεις: οι *στάσεις* προς τη συγκεκριμένη συμπεριφορά, οι *υποκειμενικοί κανόνες* του περιβάλλοντος καθώς και ο *αντιληπτός συμπεριφορικός έλεγχος* του ατόμου ως προς την πραγματοποίηση της συμπεριφοράς. Οι

στάσεις αποτελούν τις αξιολογήσεις του ατόμου απέναντι σε μια συμπεριφορά, οι υποκειμενικοί κανόνες, εμπεριέχοντας τις διαστάσεις των κανονιστικών πεποιθήσεων και της περιγραφικής κανονικότητας, αφορούν τις πεποιθήσεις των σημαντικών άλλων για την εν λόγω συμπεριφορά, ενώ ο *αντιληπτός συμπεριφορικός έλεγχος*, με τις διαστάσεις της αντιληπτής ελεγχσιμότητας και ευκολίας υιοθέτησης μιας συμπεριφοράς καθώς και της αυτοαποτελεσματικότητας, σχετίζεται με τις πεποιθήσεις του ατόμου για το βαθμό ικανοτήτων του ώστε να εκδηλώσει τη συγκεκριμένη συμπεριφορά^{23,24,25,26}.

Το τελικό ερωτηματολόγιο αποτελείται συνολικά από 55 ερωτήματα τα οποία κατανέμονται στις εξής γενικές κατηγορίες: 1) Δημογραφικοί Παράγοντες, (2) Θέματα σεξουαλικών συνηθειών και συμπεριφοράς, (3) Στάσεις, (4) Υποκειμενικοί κανόνες, (5) Αντιληπτός συμπεριφορικός έλεγχος και (6) Συμπεριφορική πρόθεση. Πρόκειται για ερωτήματα κλειστού τύπου με εναλλακτική επιλογή καθορισμένων απαντήσεων. Οι κλίμακες μέτρησης είναι πενταβάθμιες, τύπου Likert (π.χ. Συμφωνώ απόλυτα - Διαφωνώ απόλυτα) καθώς και η επτάβαθμη κλίμακα τύπου Osgood με ζεύγη αντιθετικών επιθέτων (π.χ. Δυσάρεστο - Ευχάριστο).

Θέματα σεξουαλικών συνηθειών και συμπεριφοράς.

Συγκαταλέχθηκαν ερωτήματα, όπως 'Σε ποια ηλικία είχες την πρώτη σου σεξουαλική επαφή;', με επιλογή ανάμεσα στις απαντήσεις 1=Κάτω των 14 ετών, 2=14 ετών, 3=15 ετών, 4=16 ετών, 5=17 ετών και 6=18 ετών. Ένα άλλο παράδειγμα ερώτησης διαμορφώθηκε ως εξής: 'Κατά τη διάρκεια της τελευταίας σου σχέσης, πόσο συχνά είχατε επαφή χωρίς προφυλακτικό;', και επρόκειτο για απαντήσεις συχνότητας σε πενταβάθμια κλίμακα (1=Καμία φορά - 5= Κάθε φορά).

Στάσεις. Εμπεριέχονται τα ερωτήματα με τύπο απαντήσεων τοποθέτησης σε αξιολογικά δίπολα αντίθετων ζευγών, για παράδειγμα δυσάρεστο - ευχάριστο, σε σχέση με τη χρήση προφυλακτικού με *σταθερό/ή* είτε *περιστασιακό/ή σύντροφο* (π.χ. 'Το να χρησιμοποιείς προφυλακτικό με κάποιον *περιστασιακό/ή σύντροφο* είναι...' με απαντήσεις ανάμεσα σε διαβαθμίσεις όπως για παράδειγμα 'Δυσάρεστο 1 2 3 4 5 6 7 Ευχάριστο'). Ο *συντελεστής αξιοπιστίας άλφα* είναι .902 συνολικά για τις στάσεις.

Υποκειμενικοί Κανόνες.

Περιλαμβάνει τα ερωτήματα που αφορούν τις κανονιστικές πεποιθήσεις, όπως για παράδειγμα 'Ο κολλητός σου φίλος/η θα περίμενε από σένα να χρησιμοποιείς πάντα προφυλακτικό'.

Επιπρόσθετα,

συμπεριλαμβάνονται τα ερωτήματα της περιγραφικής κανονικότητας, όπως για παράδειγμα 'Ο κολλητός σου φίλος χρησιμοποιεί πάντα προφυλακτικό;'. Οι απαντήσεις είναι σε πενταβάθμια κλίμακα 1=Πολύ Απίθανο - 5=Πολύ Πιθανό. Ο συντελεστής αξιοπιστίας άλφα συνολικά για τους υποκειμενικούς κανόνες είναι .770.

Αντιληπτός Συμπεριφορικός Έλεγχος.

Περιλαμβάνει κυρίως ερωτήματα αυτοαποτελεσματικότητας, όπως "Όταν δεν μπορώ να προβλέψω πότε θα έχω κάποια σεξουαλική επαφή, μου είναι δύσκολο να χρησιμοποιήσω προφυλακτικό". Οι απαντήσεις είναι και εδώ σε πενταβάθμια κλίμακα 1=Πολύ Απίθανο - 5=Πολύ Πιθανό. Για το σύνολο της κλίμακας του αντιληπτού συμπεριφορικού ελέγχου ο συντελεστής αξιοπιστίας άλφα είναι .825.

Συμπεριφορική Πρόθεση.

Εμπεριέχονται ερωτήματα όπως το εξής: 'Σκεπτόμενος/η την επόμενη φορά που θα έχω σεξουαλική επαφή, έχω την πρόθεση να χρησιμοποιήσω προφυλακτικό'. Ο τύπος απάντησης τοποθετείται σε πενταβάθμια κλίμακα 1=Διαφωνώ Απόλυτα - 5=Συμφωνώ Απόλυτα. Η κλίμακα της πρόθεσης παρουσιάζει συντελεστή αξιοπιστίας άλφα του επιπέδου .790.

Στατιστική Ανάλυση.

Το στατιστικό πρόγραμμα που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα ερευνητική μελέτη είναι το SPSS 13.0 με σκοπό την κωδικοποίηση και στατιστική επεξεργασία των δεδομένων. Αναφορικά, πραγματοποιήθηκαν αναλύσεις αξιοπιστίας άλφα (Cronbach's alpha) καθώς και περιγραφική επεξεργασία δεδομένων συχνότητας. Περαιτέρω, υλοποιήθηκε στατιστική επεξεργασία διασταύρωσης μεταξύ κατηγορικών μεταβλητών μέσω της μεθόδου χ^2 , μεταξύ κατηγορικών και ποσοτικών μεταβλητών με τη χρήση του ελέγχου *t-test* καθώς και μέσω της ανάλυσης διακύμανσης (one-way ANOVA). Επιπρόσθετα, για την επεξεργασία της γραμμικής συσχέτισης ανάμεσα στις ποσοτικές μεταβλητές, κυρίως ανάμεσα στις κύριες διαστάσεις της Θεωρίας Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς, χρησιμοποιήθηκε η στατιστική μέθοδος του συντελεστή Pearson's *r*. Τέλος, στη βάση της ανάλυσης της βηματικής πολλαπλής παλινδρόμησης, εξετάστηκε η προβλεπτική ισχύς των παραγόντων και κυρίως των διαστάσεων της Θεωρίας Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς στην εξαρτημένη μεταβλητή της πρόθεσης για χρήση προφυλακτικού στο άμεσο μέλλον.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τον πληθυσμό της μελέτης αποτέλεσαν 378 έφηβοι ηλικίας 15-18 ετών, οι οποίοι στο

σύνολό τους απάντησαν έγκυρα στα ερωτήματα. Από το τελικό δείγμα (378 άτομα, 100% του δείγματος), 205 ήταν αγόρια (54.2%) και 173 κορίτσια (45.8%). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δυο ιδιωτικά, ένα τεχνικό και ένα δημόσιο λύκειο της πρωτεύουσας με 166 (43.9%), 158 (41.8%) και 54 (14.3%) συμμετέχοντες αντίστοιχα. Οι έφηβοι προέρχονταν και από τις τρεις τάξεις του Λυκείου. Αναλυτικά, 100 έφηβοι (26.5%) ήταν μαθητές 1^{ης} Λυκείου, 97 (25.7%) 2^{ας} Λυκείου και 181 (47.9%) 3^{ης} Λυκείου. Ηλικιακά κατανέμονταν ως εξής: 15 ετών (15.1%), 16 ετών (21.4%), 17 ετών (37%) και 18 ετών (26.5%).

Η πλειοψηφία των εφήβων (60.3%) θεωρούσαν πως ήταν αρκετά ενημερωμένοι γύρω από θέματα σεξουαλικού χαρακτήρα, 19.3% πως ήταν μέτρια ενημερωμένοι και 15.3 % ανέφεραν ότι ήταν πάρα πολύ ενημερωμένοι. Όπως φαίνεται, το σύνολο σχεδόν των εφήβων (94.9%) είχε την αίσθηση πως διέθετε ένα ικανοποιητικό επίπεδο γνώσεων σε θέματα αντισύλληψης. Την πρώτη πηγή ενημέρωσης των εφήβων αποτελούσαν οι φίλοι (20.2%), ενώ οι γονείς κατά μέσο όρο επιλέγονταν από το 8.3% των εφήβων. Επιπρόσθετα, η πλειοψηφία των εφήβων (58.2%) 15-18 ετών είχαν ολοκληρωμένες σεξουαλικές επαφές, με άλλα λόγια ανήκαν στην κατηγορία των σεξουαλικά ενεργών ατόμων.

Η ηλικία στην οποία οι περισσότεροι έφηβοι ξεκινούσαν τη σεξουαλική τους δραστηριότητα είναι αυτή των 16 ετών (30%), με αμέσως επόμενη την ηλικία των 15 ετών (27.3%). Επίσης, ένα ποσοστό εφήβων (5%) δήλωσε ότι είχε τις πρώτες σεξουαλικές εμπειρίες σε ηλικία κάτω των 14 ετών. Συνολικά, για το 61.8% των εφήβων υπήρχε μια πιθανότητα, μικρότερη ή μεγαλύτερη, να μη χρησιμοποιήσουν προφυλακτικό στη σεξουαλική τους επαφή εάν πρωτύτερα είχαν καταναλώσει αλκοόλ. Το ποσοστό των εφήβων που εκτιμούσαν αυξημένη την πιθανότητα (Πολύ πιθανό) να χρησιμοποιεί ο στενός τους φίλος/η συστηματικά προφυλακτικό ήταν 31.8 %, ενώ οι υπόλοιποι (67.3%) δεν θεωρούσαν απόλυτη αυτή την πιθανότητα, άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο (Πολύ απίθανο, Μάλλον απίθανο, Ούτε πιθανό ούτε απίθανο, Μάλλον πιθανό).

Δομικές Διαστάσεις της Θεωρίας της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς

Αρχικά παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της συσχέτισης *Pearson's r* καθώς και της βηματικής πολλαπλής παλινδρόμησης (Πίνακας 1 και Πίνακας 2) και αφορούν τις θεμέλιες διαστάσεις, κατά κύριο λόγο, της Θεωρίας Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, σε γενικές γραμμές, παρατηρείται πως όλες οι εν λόγω μεταβλητές διαστάσεις παρουσιάζουν θετική

και ικανή σχέση με την πρόθεση χρήσης προφυλακτικού στο μέλλον, σε υψηλά επίπεδα σημαντικότητας ($p < .001$ επί το πλείστον). Η διαφοροποίηση ως προς το δείγμα (N) υπάρχει λόγω του ότι στην περίπτωση του *βαθμού ενημέρωσης γύρω από θέματα αντισύλληψης* απάντησε το σύνολο των σεξουαλικά ενεργών και μη συμμετεχόντων, ενώ στις υπόλοιπες μεταβλητές απάντησε το σύνολο των σεξουαλικά ενεργών εφήβων του δείγματός μας. Τις περισσότερες ισχυρές σχέσεις με την πρόθεση χρήσης προφυλακτικού μελλοντικά εμφανίζουν ιεραρχικά οι διαστάσεις της *αυτοαποτελεσματικότητας*, του *βαθμού ελέγχου*, της *περιγραφικής κανονικότητας* καθώς και των *κανονιστικών πεποιθήσεων* ($r=.44$, $df=218$, $p < .001$ · $r=.42$, $df=218$, $p < .001$ · $r=.36$, $df=218$, $p < .001$ · $r=.29$, $df=218$, $p < .001$, αντίστοιχα). Ακολουθούν ο *βαθμός ευκολίας* στη χρήση προφυλακτικού με ένα νέο/νέα σύντροφο, η *στάση για χρήση προφυλακτικού με σταθερό σύντροφο* καθώς και ο *βαθμός ενημέρωσης* γύρω από σεξουαλικά ζητήματα ($r=.246$, $df=376$, $p < .001$ · $r=.219$, $df=218$, $p < .001$ · $r=.196$, $df=$, $p = .002$, αντίστοιχα).

Σύμφωνα με τα δεδομένα, διαπιστώθηκε πως έφηβοι με υψηλότερο βαθμό *αυτοαποτελεσματικότητας* κατά κύριο λόγο, αναλογικά παρουσίασαν μεγαλύτερη πρόθεση χρήσης προφυλακτικού. Περαιτέρω, κατά τον ίδιο τρόπο συμεταβάλλεται η

σχέση μεταξύ της *πρόθεσης* και των υπολοίπων τριών διαστάσεων: Έφηβοι με μεγαλύτερο *βαθμό ελέγχου* στην απόφαση χρήσης προφυλακτικού, μεγαλύτερης *περιγραφικής κανονικότητας* από τη συμπεριφορά χρήσης προφυλακτικού των σημαντικών άλλων καθώς και ισχυρότερων *κανονιστικών πεποιθήσεων* του περιβάλλοντος εμφάνισαν μεγαλύτερη πρόθεση να χρησιμοποιήσουν προφυλακτικό στις μελλοντικές τους επαφές. Επίσης, όσο πιο αυξημένα ήταν τα επίπεδα του *βαθμού ευκολίας* στη χρήση προφυλακτικού με έναν νέο/νέα σύντροφο, όσο πιο θετική προέκυπτε η *στάση* των εφήβων για χρήση προφυλακτικού με έναν σταθερό σύντροφο καθώς και όσο μεγαλύτερος ήταν ο *βαθμός ενημέρωσης* γύρω από σεξουαλικά ζητήματα, τόσο μεγαλύτερη ήταν η *συμπεριφορική πρόθεση*.

Όσον αφορά τη *βηματική πολλαπλή παλινδρόμηση* τα δεδομένα παρουσιάζονται στον Πίνακα 2 και δείχνουν τα εξής: Κατά ιεραρχική σειρά, ξεκινώντας από τη σημαντικότερη προβλεπτική διάσταση είναι η *αυτοαποτελεσματικότητα*, ο *βαθμός ελέγχου*, ο *βαθμός ενημέρωσης* καθώς και την *περιγραφική κανονικότητα*. Όσον αφορά τα επίπεδα σημαντικότητας (p), στο σύνολό τους είναι αρκετά υψηλά ($p < .001$ επί το πλείστον), γεγονός που δείχνει πως τα εν λόγω αποτελέσματα είναι αξιόπιστα γενικεύσιμα.

Πιο συγκεκριμένα, όπως απεικονίζεται, η αυτοαποτελεσματικότητα αποτέλεσε τον πρώτο παράγοντα πρόβλεψης, παρουσιάζοντας τιμή *R Square* .198 ή .20 με δύο δεκαδικά ψηφία. Αυτό σημαίνει πως 20% της διακύμανσης στο κριτήριο της πρόθεσης ερμηνεύεται από την εν λόγω διάσταση. Ο παράγοντας που προστέθηκε δεύτερος είναι ο βαθμός ελέγχου, ο οποίος εξηγεί τη δεύτερη μεγαλύτερη σημαντική αναλογία της διακύμανσης στην πρόθεση, όντας υπεύθυνος για άλλο 14.4% αυτής. Στη συνέχεια, ο τρίτος παράγοντας, δηλαδή ο βαθμός ενημέρωσης δύναται να ερμηνεύσει 3.8% της συνολικής διακύμανσης της πρόθεσης και τέλος ο παράγοντας της περιγραφικής κανονικότητας εξηγεί επιπλέον 2% αυτής. Συνολικά, οι παράγοντες της αυτοαποτελεσματικότητας, του βαθμού ελέγχου, του βαθμού ενημέρωσης καθώς και της περιγραφικής κανονικότητας είναι υπεύθυνοι για το 40% της διακύμανσης στην εξαρτημένη μεταβλητή της πρόθεσης για χρήση προφυλακτικού σε μελλοντικές σεξουαλικές επαφές.

Ως εκ τούτου, γνωρίζοντας τα επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας, του βαθμού ελέγχου της χρήσης προφυλακτικού στις σχέσεις, του βαθμού ενημέρωσης σε θέματα αντισύλληψης καθώς και της περιγραφικής κανονικότητας από το περιβάλλον μπορούμε σε ένα σημαντικό βαθμό να προβλέψουμε τη μεταβλητότητα της πρόθεσης. Όσο πιο υψηλά είναι τα επίπεδα των παραπάνω διαστάσεων,

αναλόγως αυξημένη θα παρουσιαστεί η πρόθεση χρήσης προφυλακτικού.

Διασταύρωση Μεταβλητών

Όσον αφορά το συνδυαστικό έλεγχο κατηγορικών μεταβλητών μεταξύ τους καθώς και κατηγορικών με ποσοτικές μεταβλητές, χρησιμοποιήθηκαν οι μετρήσεις χ^2 , *t-test* και η ανάλυση διακύμανσης *one-way ANOVA*. Τα σημαντικότερα από τα αποτελέσματα παρουσιάζονται ως εξής:

Διαφοροποιούνται τα αγόρια από τα κορίτσια ως προς την ολοκλήρωση της σεξουαλικής τους επαφής σημαντικά, όντας πιο πιθανό για τα αγόρια να έχουν ολοκληρώσει τις σεξουαλικές τους επαφές ($\chi^2=26.08$, $df=2$, $p=.000$).

Επιπρόσθετα, παρουσιάζεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των αγοριών ως προς τα κορίτσια απέναντι στα επίπεδα βαθμού ελέγχου στην απόφαση χρήσης προφυλακτικού στις σεξουαλικές τους σχέσεις ($t(215)=-2.44$, $p=.015$). Πιο συγκεκριμένα, τα κορίτσια ($M=4.36$) εμφανίζονται με σχετικά μεγαλύτερο βαθμό ελέγχου σε σύγκριση με τα αγόρια ($M=4.05$), όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.

Παραλλαγή στατιστικά ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια παρατηρείται αναφορικά με την επιθυμία χρήσης προφυλακτικού στην επόμενη σχέση, όπου υποθετικά δεν θα γνωρίζουν τον/την σύντροφο ($t(212)=-3.33$, $p=.000$), καθώς και στην πρόθεση ελέγχου της

χρήσης προφυλακτικού στην επόμενη τους επαφή ($t(213)=-3.27, p=.001$). Τα εν λόγω δεδομένα απεικονίζονται στον Πίνακα 4.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, την ισχυρότερη σχέση με την πρόθεση εμφανίζει η αντιληπτή από τους εφήβους αυτοαποτελεσματικότητά τους για χρήση προφυλακτικού. Το δεδομένο αυτό σημαίνει πως όσο μεγαλύτερο βαθμό αυτοαποτελεσματικότητας εμφανίζουν οι έφηβοι, δηλαδή όσο περισσότερο δείχνουν αυτοπεποίθηση στις ικανότητές τους και δεξιότητες υπερκερασμού τυχόν εμποδίων, τόσο αναμένεται αναλογική αύξηση της πρόθεσής τους για χρήση προφυλακτικού. Η ισχύς αυτή της αυτοαποτελεσματικότητας επιβεβαιώνει τα ήδη υπάρχοντα ερευνητικά δεδομένα, καθώς και το θεωρητικό υπόβαθρο, όπως αναφέρθηκε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας μελέτης και αποτέλεσε μια από τις βασικές υποθέσεις^{18,19,20}.

Επίσης, ικανοποιητική σχέση προέκυψε από το βαθμό ελέγχου της απόφασης χρήσης προφυλακτικού και περαιτέρω από το βαθμό ευκολίας στη χρήση του με έναν καινούριο σύντροφο, συμπληρώνοντας την εικόνα που θέλει τον αντιληπτό συμπεριφορικό έλεγχο να είναι για τους εφήβους βαρύνουσα σημασίας, όσον αφορά τη διαμόρφωση της πρόθεσής τους για μελλοντική χρήση προφυλακτικού.

Επιπρόσθετα, πρώτιστα η περιγραφική κανονικότητα και έπειτα οι κανονιστικές πεποιθήσεις, δηλαδή συνολικά οι υποκειμενικοί κανόνες, καταδεικνύεται να έχουν ικανή σχέση με την πρόθεση, δηλώνοντας τη σημασία που διαδραματίζουν οι πεποιθήσεις και κυρίως οι πρακτικές που υιοθετούν σημαντικά πρόσωπα για τους εφήβους, όπως οι συνομήλικοι, όσον αφορά τη χρήση προφυλακτικού και εν γένει τις αντισυλληπτικές τους συνήθειες. Η ισχύς των υποκειμενικών κανόνων ως προβλεπτικού παράγοντα όσον αφορά την πρόθεση χρήσης προφυλακτικού σε νεαρούς ενήλικες αναδεικνύεται και από τους Molla και συν.²⁷

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθούν και δύο άλλα από τα ερευνητικά ευρήματα. Καταρχήν, οι συνομήλικοι αποτελούν την κύρια πηγή ενημέρωσης για τους εφήβους όσον αφορά σεξουαλικά ζητήματα. Επίσης, οι έφηβοι δεν θεωρούν αυξημένη την πιθανότητα να χρησιμοποιούν οι συνομήλικοί τους συστηματικά προφυλακτικό, γεγονός που, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν θα σχετιστεί με μικρότερη πρόθεση για χρήση προφυλακτικού.

Οι στάσεις για χρήση προφυλακτικού με σταθερό σύντροφο σχετίζονται επίσης με την πρόθεση θετικά, όπως και ο βαθμός ενημέρωσης. Όπως αναμενόταν, η χρήση προφυλακτικού με σταθερό και περιστασιακό σύντροφο εμφανίζονται διαφοροποιημένα ως προς την πρόθεση. Πιο συγκεκριμένα,

φαίνεται πως οι στάσεις για την περίπτωση ενός σταθερού συντρόφου είναι πιο καθοριστικές στη σχέση τους με τη διαμόρφωση της πρόθεσης.

Όσον αφορά στο βαθμό ενημέρωσης, δηλαδή τις γνώσεις των εφήβων για σεξουαλικά ζητήματα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως προς την πρόθεση. Μεγαλύτερα επίπεδα γνώσης οδηγούν σε λιγότερο επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά. Σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσης μελέτης φαίνεται πως η περισσότερη γνώση συμβαδίζει με μεγαλύτερη πρόθεση χρήσης προφυλακτικού. Από την άλλη, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η αίσθηση παντοδυναμίας που νιώθουν οι έφηβοι, όπου εδώ διαφαίνεται από το γεγονός πως παρότι η πλειοψηφία τους δήλωσε πως είναι αρκετά ενημερωμένη σε θέματα αντισύλληψης, εντούτοις ήταν υψηλά τα ποσοστά αυτών που ανέφεραν είτε ότι έχουν συχνά απροφύλακτη συμπεριφορά είτε την πιθανότητα να μη χρησιμοποιήσουν στο μέλλον συστηματικά προφυλακτικό.

Οι παράγοντες οι οποίοι, σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσης μελέτης, προβλέπουν ισχυρότερα την πρόθεση είναι κατά σειρά σημαντικότητας η αυτοαποτελεσματικότητα, ο βαθμός ελέγχου, ο βαθμός ενημέρωσης καθώς και η περιγραφική κανονικότητα. Καταρχήν, συνολικά επιβεβαιώνεται η δυνατότητα που έχουν οι διαστάσεις της «θεωρίας της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς» να

προβλέψουν σε ικανοποιητικό βαθμό την πρόθεση για μελλοντική χρήση προφυλακτικού και περαιτέρω να την καθορίσουν. Πιο συγκεκριμένα, από τη διάσταση του αντιληπτού συμπεριφορικού ελέγχου είναι η αυτοαποτελεσματικότητα και ο βαθμός ελέγχου που λειτουργούν ως 'προδείκτες' της πρόθεσης, καθώς και από τη διάσταση των υποκειμενικών κανόνων είναι η περιγραφική κανονικότητα που έχει υψηλή βαρύτητα, όπως καταγράφηκε στις υποθέσεις της μελέτης.

Παρομοίως και άλλες μελέτες, όπως αυτή των Villarruel και συν.,⁷ υποστηρίζουν την προβλεπτική ισχύ των διαστάσεων της θεωρίας της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς, επί των προκειμένων των στάσεων, των υποκειμενικών κανόνων, της γονεϊκής έγκρισης και αυτής του συντρόφου, της αυτοαποτελεσματικότητας και των πεποιθήσεων ελέγχου. Επιπρόσθετα, στη μελέτη των Bryan και συν.,²⁸ υποστηρίζεται η εγκυρότητα του μοντέλου της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς στην πρόβλεψη των προθέσεων αλλά και στην ίδια τη συμπεριφορά, καθώς και η συσχέτιση επιπρόσθετων παραγόντων με τις διαστάσεις του προαναφερθέντος μοντέλου, δηλαδή της γνώσης για τον ιό HIV και της θετικής οπτικής (αυτοεκτίμηση και αισιοδοξία για το μέλλον). Ισχυρή προβλεψιμότητα των διαστάσεων της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς, σχετικά με την πρόθεση

καταδεικνύεται και στην έρευνα των Giles και συν.²⁹

Το ερώτημα έγκειται στην αδυναμία, όπως φαίνεται, των *στάσεων* να προβλέψουν σε κάποιο βαθμό την *πρόθεση*. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ιχνογραφήθηκε θετική σχέση ανάμεσα στη *στάση* για χρήση προφυλακτικού με *σταθερό σύντροφο* και στην *πρόθεση*. Το γεγονός αυτό δεν αναιρείται. Στην περίπτωση ελέγχου των μεταβλητών, που δύνανται να προβλέψουν κάποιον παράγοντα, εξετάζονται οι ισχυρότερες από αυτές μέσω της *βηματικής πολλαπλής παλινδρόμησης*. Κατά αυτόν τον τρόπο αναδύθηκαν οι ισχυρότερες προβλεπτικές μεταβλητές στην *πρόθεση*, χωρίς να σημαίνει πως δεν υπάρχουν άλλες με έναν βαθμό δυνατότητας πρόβλεψης. Είναι πιθανή η περίπτωση, οι τελευταίες, όπως στην περίπτωση των *στάσεων*, να επισκιάστηκαν από την ικανότητα των πρώτων. Η πιθανότητα επισκίασης κάποιων από τις διαστάσεις του μοντέλου από τις υπόλοιπες εξακριβώνεται και από άλλες ερευνητικές μελέτες, όπως αυτή των Giles και συν.,²⁸ όπου φάνηκε πως τόσο οι *στάσεις* όσο και ο αντιληπτός έλεγχος δεν επέδρασαν σημαντικά. Στη μελέτη των Sutton και συν.,³⁰ οι μετρήσεις της παρελθούσας συμπεριφοράς λειτούργησαν ως ο ισχυρότερος προδείκτης των προθέσεων μετριάζοντας τις επιδράσεις των *στάσεων* και των υποκειμενικών κανόνων.

Περαιτέρω, θα μπορούσαμε να πούμε πως εάν σκοπός κάποιου παρεμβατικού προγράμματος στους εφήβους ήταν να αυξήσουν την *πρόθεση* χρήσης προφυλακτικού, αποσκοπώντας μακροπρόθεσμα σε πιο υγιείς και προφυλαγμένες σεξουαλικές συμπεριφορές, το ενδιαφέρον θα πρέπει να εστιαστεί στην αντίληψη *αυτοαποτελεσματικότητας*, στο *βαθμό ελέγχου*, στο *βαθμό ενημέρωσης* καθώς και στις πρακτικές του περιβάλλοντος, αυξάνοντας τα επίπεδά τους.

Ως προς τα υπόλοιπα ερευνητικά δεδομένα, το μεγαλύτερο ποσοστό των εφήβων 15-18 ετών παρουσιάζεται σεξουαλικά ενεργό με μέση ηλικία πρώτης σεξουαλικής επαφής τα 16 έτη και αμέσως επόμενη τα 15 έτη. Σκιαγραφείται, λοιπόν, μια πρώιμη σεξουαλική δραστηριοποίηση, περισσότερο για τα αγόρια. Τα δεδομένα αυτά συμφωνούν με μια ακόμα ερευνητική μελέτη στον ελληνικό χώρο των Tsitsika και συν.,³¹ σύμφωνα με την οποία η μέση ηλικία έναρξης των σεξουαλικών επαφών είναι τα 14 έτη (+/- 1.5 έτη), με αναλογία αγοριών προς τα κορίτσια 3 προς 1. Επίσης, σύμφωνα με την εν λόγω μελέτη το ασταθές οικογενειακό περιβάλλον (διαζύγιο, πρόσφατος θάνατος, η μη διαβίωση με τη μητέρα), οι σεξουαλικά ενεργοί συνομήλικοι καθώς και η αναζήτηση σεξουαλικής ενημέρωσης από τα αδέρφια ή τους φίλους αποτελούν παράγοντες που

συμβάλλουν σε υψηλότερες πιθανότητες σεξουαλικής ενεργοποίησης των εφήβων.

Ενδέχεται, τα υψηλά ποσοστά απροφύλακτης σεξουαλικής συμπεριφοράς να οφείλονται στο νεαρό της σεξουαλικής ενεργοποίησης των εφήβων. Από την άλλη βέβαια, ιχνογραφείται μια τάση των μεγαλύτερων εφήβων για μη χρήση προφυλακτικού στην τελευταία τους σχέση. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα βιβλιογραφικά δεδομένα που υποστηρίζουν ότι με την αύξηση της ηλικίας οι έφηβοι όλο και περισσότερο υιοθετούν αντισυλληπτικές συμπεριφορές^{17,20}. Στα ευρήματα της παρούσης έρευνας, το γεγονός αυτό θα μπορούσε να συνδυαστεί και με το δεδομένο ότι οι έφηβοι μεγαλύτερης ηλικίας, όπως προκύπτει, θεωρούν σε μικρότερο βαθμό ότι οι συνομήλικοί τους χρησιμοποιούν συστηματικά προφυλακτικό, σε αντίθεση με τις αντιλήψεις των μικρότερων σε ηλικία εφήβων.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος αφορά στην αντίληψη ευθύνης χρήσης αντισύλληψης. Η ευθύνη φαίνεται να εναπόκειται στο αγόρι σε πολύ υψηλότερο βαθμό σε σχέση με το κορίτσι. Πρόκειται για την κανονιστική πίεση που ασκείται στο ανδρικό φύλο ως το κυρίαρχο σε μια σεξουαλική σχέση και από την άλλη η κοινωνική αντίληψη για την παθητική σεξουαλική θέση της γυναίκας, η οποία αντανακλάται εδώ. Στο σημείο αυτό ταιριάζει να αναφερθεί και το γεγονός, πως σύμφωνα με τα ευρήματα, τα κορίτσια

αντιλαμβάνονται ότι ένα πιθανό εμπόδιο στο να διαθέτουν προφυλακτικό, το οποίο θα μείωνε την *αυτοαποτελεσματικότητά* τους, είναι η πιθανότητα να το ανακαλύψουν οι γονείς τους.

Επιπρόσθετα, τα αποτελέσματα της παρούσης έρευνας έδειξαν, ότι τα αγόρια αναφέρουν μικρότερη συχνότητα μη χρήσης προφυλακτικού κατά τη διάρκεια της τελευταίας τους σχέση σε σύγκριση με τα κορίτσια, δίνοντάς μας την αίσθηση πως ανταποκρίνονται στον κοινωνικό τους ρόλο και στους κοινωνικούς κανόνες, όπως προαναφέρθηκε. Στην ερευνητική μελέτη των Molla και συν.,²⁶ σε νεαρό πληθυσμό της Αιθιοπίας φαίνεται πως η απόφαση για χρήση προφυλακτικού εξαρτάται περισσότερο από την προσμονή θετικών συνεπειών συσχετισμένων με την παρουσία κοινωνικής υποστήριξης σε σχέση με τα τυχόν εμπόδια που τα νεαρά άτομα αντιλαμβάνονταν. Στην εν λόγω μελέτη, διαφαίνεται πως ευθύς εξαρχής που τα νεαρά άτομα ξεκινούσαν τη χρήση προφυλακτικού στις σεξουαλικές τους επαφές ήταν πιο πιθανό να συνεχίσουν με αυτόν τον τρόπο και στο μέλλον. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ευρήματα της μελέτης των Boer και Mashamba και συν.,³² σύμφωνα με την οποία διαφαίνεται διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και στα κορίτσια εφήβους σε ό,τι αφορά στις ψυχοκοινωνικές συσχετίσεις με την πρόθεση χρήσης προφυλακτικού. Πιο

συγκεκριμένα, στα αγόρια περισσότερο η στάση ως προς το προφυλακτικό και οι υποκειμενικοί κανόνες είναι περισσότερο συσχετισμένα με την πρόθεση, ενώ στα κορίτσια περισσότερο η στάση και η αυτοαποτελεσματικότητα.

Στα αποτελέσματα εμφανίζονται παραλλαγές ανάμεσα στις περιπτώσεις ενός σταθερού και ενός περιστασιακού συντρόφου. Περισσότερες διαστάσεις που καταδεικνύουν τη στάση απέναντι στη χρήση προφυλακτικού βρέθηκαν σημαντικές στην περίπτωση του σταθερού συντρόφου. Εντούτοις, τόσο στη μια όσο και στην άλλη περίπτωση, εν γένει, οι στάσεις των αγοριών σκιαγραφήθηκαν ως περισσότερο αρνητικές ως προς τη χρήση προφυλακτικού.

Περαιτέρω, τα αγόρια διαθέτουν μικρότερη αυτοαποτελεσματικότητα στη χρήση προφυλακτικού σε σχέση με τα κορίτσια. Φαίνεται να είναι ευάλωτα στη μη χρήση προφυλακτικού όταν δεν διαθέτουν από αυτά, όταν θεωρούν πως το να προτείνουν τη χρήση τους θα θύμωνε τη σύντροφό τους ή θα τους έκανε να φαίνονται άπειροι καθώς και όταν δεν μπορούν να προγραμματίσουν τη σεξουαλική τους δραστηριότητα. Μια άλλη συνιστώσα αυτοαποτελεσματικότητας αφορά τη χρήση αλκοόλ πριν από μια σεξουαλική επαφή. Τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια υπάρχουν ενδείξεις ότι θεωρούν τον παράγοντα αυτό γενικά αποτρεπτικό. Επιπρόσθετα, βρέθηκε ότι το κόστος των

προφυλακτικών θεωρείται εμπόδιο για τους έφηβους των οποίων το οικονομικό επίπεδο είναι χαμηλό. Επομένως, υπάρχουν κάποιες πτυχές που αναιρούν τις γενικές αντιλήψεις περί του αυτονόητου και της ευκολίας της υιοθέτησης ακόμα και της χρήσης του προφυλακτικού, που θεωρείται ευρέως προσεγγίσιμη. Η ενδυνάμωση της αυτοαποτελεσματικότητας σε τέτοιες περιπτώσεις, θα μπορούσε να κατευθυνθεί σε τεχνικές εκμάθησης δεξιοτήτων διαπραγματεύσης, προγραμματισμού και επίλυσης προβλημάτων.

Όσον αφορά την πρόθεση χρήσης προφυλακτικού στο κοντινό μέλλον, από τους εφήβους, εμφανίζεται περισσότερο αυξημένη στα κορίτσια από ότι στα αγόρια. Φαίνεται ότι τα κορίτσια σκέφτονται περισσότερο ρεαλιστικά και παρουσιάζονται περισσότερο αποφασισμένα να αναλάβουν τον έλεγχο ως προς τη διατήρηση μιας υγιούς σεξουαλικής συμπεριφοράς, ευθυγραμμίζοντας την επιθυμία τους με την περισσότερο ωφέλιμη, για την υγεία τους, τακτική.

Οι έφηβοι που πηγαίνουν σε τεχνικό λύκειο παρουσιάζουν μεγαλύτερες πιθανότητες να είναι σεξουαλικά ενεργοί σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους σε ιδιωτικό σχολείο. Επίσης, εμφανίζουν περισσότερο απροφύλακτη συμπεριφορά. Χωρίς, επίσης, καμία διάθεση να αναπαράγουμε κάποιο στερεότυπο, θα λέγαμε πως στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα θεωρείται πως τα

παιδιά που παρακολουθούν κάποιο τεχνικό λύκειο είναι περισσότερο απελευθερωμένα και με περισσότερες κοινωνικές εμπειρίες, γεγονός που μπορεί να συντείνει με το προαναφερθέν εύρημα.

Το οικογενειακό υπόβαθρο, τόσο ως προς την οικογενειακή κατάσταση των γονέων όσο και ως προς το μορφωτικό τους επίπεδο, φαίνεται να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο αναφορικά με τη συμπεριφορά χρήσης προφυλακτικού και εν γένει με την αντισυλληπτική συμπεριφορά των εφήβων. Συγκεκριμένα, ο χωρισμός ανάμεσα στους γονείς, πραγματικός είτε συμβολικός λόγω θανάτου ενός από αυτούς, είτε η εν διαστάσει συμβίωση των γονέων επηρεάζουν αρνητικά τη σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων και τη χρήση αντισυλληπτικών μέτρων, αποτελώντας παράγοντες νοσηρότητας. Επιπλέον, το χαμηλό γονεϊκό μορφωτικό επίπεδο δεν βοηθά στην καθοδήγηση προς υιοθέτηση κατάλληλων και επαρκών αντισυλληπτικών μέτρων από τους εφήβους, ούτε στη διαμόρφωση υποκειμενικών κανόνων προς αυτήν την κατεύθυνση. Αντίθετα, οι έφηβοι σε αυτήν την περίπτωση αντιλαμβάνονται χαμηλή την πιθανότητα οι γονείς τους να τους συμβούλευαν για συστηματική χρήση προφυλακτικού. Στη μελέτη των Giles και συν.,²⁹ για τη χρήση προφυλακτικού σε αφρικανούς εφήβους ισχυρά η σεξουαλική συμπεριφορά φάνηκε να

διέπεται από επιδράσεις της οικογένειας και κοινωνικούς παράγοντες.

Στη συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη εκτός της δυνατής στατιστικής ισχύος των υποκειμενικών κανόνων και της αυτοαποτελεσματικότητας, εξίσου σημαντικός παράγοντας αναδείχθηκε η «οικογένειά μου». Επίσης και στην έρευνα των Rosenberger και συν.,³³ οι οικογένειες αποτέλεσαν την πρώτη και σημαντικότερη πηγή τόσο των πληροφοριών για τα προφυλακτικά όσο και των προφυλακτικών καθεαυτού αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα στη συμβολή της οικογένειας για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση όσον αφορά τα προφυλακτικά. Βάσει των παραπάνω ενισχύεται η οπτική των παρεμβάσεων στα δίκτυα της κοινότητας.

Τα πορίσματα της παρούσας μελέτης θα ήταν χρήσιμο να εφαρμοστούν σε προγράμματα παρέμβασης σε εφήβους, με σχεδιασμό συγκεκριμένων βημάτων που θα αποσκοπούσαν σε κοινωνιογνωστικούς παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, στο αντικείμενο του τομέα της «Προληπτικής Συμβουλευτικής», σχετικά με ζητήματα σχετικά με την εφηβική σεξουαλικότητα, θα ήταν αποτελεσματική η υιοθέτηση τεχνικών, όπως η *ανάλυση περιεχομένου μηνυμάτων* με τη χρήση βιντεοταινιών, τα *βιωματικά εργαστήρια*, καθώς και το *παίξιμο ρόλων*, αποσκοπώντας στην εξάσκηση σε πιο διαχειρίσιμους και αποτελεσματικούς

τρόπους επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης σε σχέση με την προφύλαξη.

Περαιτέρω, η εν λόγω σημαντική θεματική της εφηβικής σεξουαλικής συμπεριφοράς και πρόθεσης χρήσης αντισυλληπτικών μέτρων, καθώς και η αλλαγή στάσεων και πεποιθήσεων προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης υγιών πρακτικών, χρήζει περαιτέρω ερευνητικού ενδιαφέροντος και προσοχής. Μέσο αποτελούν οι εστιασμένες, επιστημονικά σχεδιασμένες και μεθοδολογικά αυστηρά συστηματοποιημένες μελέτες στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής κοινότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Alan Guttmacher Institute [AGI]. (1999). Facts in brief: Teen sex and pregnancy. Διαδικτυακή σελίδα : <http://www.agi-usa.org/sections/youth>. Πρόσβαση : 20-3-2005.
2. Westall, J. Poor education linked with teen pregnancies. *BMJ*. 1997;314(7080):537.
3. Kershaw TS, Noccolai LM, Ethier KA, Lewis JB, Ickovics JR. Perceived susceptibility to pregnancy and sexually transmitted disease among pregnant and nonpregnant adolescents. *Journal of Community Psychology* 2003; 31(4), 419-434.
4. Πολυδώρου Α, Ευαγγελινός Δ, Αντωνιάδης Ν, Σκαφιδά Π, Κυριακοπούλου Χ, Ρουκουνάκης Ν. Εγκυμοσύνη σε ανήλικες μητέρες. *Εφηβική Γυναικολογία. Αναπαραγωγή και Εμμηνόπαυση*, 2001, 13(1): 55-60.
5. Santelli J, Kaiser J, Hirsch L, Radosh A, Simkin L, Middlestand S. Initiation of sexual intercourse among middle school adolescents: The influence of psychological factors. *J Adolesc Health*. 2004;34(3):200-8
6. Ταμπακούδης Π, Ταντανάσης Θ, Κελλαριτζής Δ, Τζεβελέκης Φ, Βενέτης Χ, Σεβαστοπούλου Ε και συν. Η εγκυμοσύνη στην εφηβεία. *Εφηβική Γυναικολογία. Αναπαραγωγή και Εμμηνόπαυση*, 1998, 10 (1): 39-44.
7. Carnall D. Condom failure is on the increase. *BMJ*. 1996;312(7038):1059.
8. Falk R, Gispert M, Baucom D. Personality factors related to black teenage pregnancy and abortion. *Psychology of Women Quarterly* 2006;5(5):737-746.
9. Fischman SH. Delivery or abortion in inner-city adolescents. *American Journal of Orthopsychiatry* 2010;47(1):127-133.
10. Font-Ribera L, Perez G, Salvador J, Borrell C. Socioeconomic inequalities in unintended pregnancy and abortion decision. *J Urban Health*. 2008;85(1):125-35.
11. Mavroforou A, Koumantakis E, Michalodimitrakis E. Adolescence and abortion in Greece: Women's profile and perceptions. *J Pediatr Adolesc Gynecol*. 2004;17(5):321-6.
12. Metron Analysis. Πανελλαδική Έρευνα για την Αντισύλληψη. Ινστιτούτο Κοινωνικής Προληπτικής Ιατρικής, 2001, 1-39.
13. Νικολόπουλος ΘΠ, Γκαμάτση ΕΕ, Λιούμη ΔΕ. AIDS και έφηβοι – Μελέτη στάσεως, γνώσεων και συμπεριφοράς των εφήβων

- απέναντι στο AIDS. Ιατρική 1994, 65(5): 477-481.
14. Κρεατσάς, Γ. Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση-Οι σχέσεις των δύο φύλων, τι πρέπει να ξέρουν οι νέοι Εκδ. Δωρικός, Αθήνα, 1989.
 15. Caron F, Godin G, Otis J, Lambert, LD. Evaluation of a theoretically based AIDS/STD peer education program on postponing sexual intercourse and on condom use among adolescents attending high school. *Health Education Research-Theory and Practice* 2004;19(2):185-197.
 16. Ya-Hui Bay-Cheng L. Safer sex in context: Condom and contraceptive use among adolescent women [dissertation]. US: University of Michigan, ProQuest Information and Learning Company, 2003.
 17. Villarruel AM, Jemmott J B, Jemmott LS, Ronis DL. Predictors of sexual intercourse and condom use intentions among Spanish-dominant Latino youth-A test of the Planned Behavior Theory. *Nursing Research* 2004;53(3):172-181.
 18. Bennett P, Bozionelos G. The theory of planned behavior as predictor of condom use: A narrative review. *Psychology, Health & Medicine* 2000;5(3):307-326.
 19. Rock EM, Ireland M, Resnick MD. To know that we know what we know: Perceived knowledge and adolescent sexual risk behavior. *J Pediatr Adolesc Gynecol.* 2003;16(6):369-76.
 20. Shrier L, Emans J, Woods E R, Durant R H. The association of sexual risk behaviors and problem drug behaviors in high school students. *J Adolesc Health.* 1997;20(5):377-83.
 21. Ajzen I. The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 1991, 50: 179-211.
 22. Κρεατσάς Γ, Τραγέα Ρ, Μπαμπάτσικου Φ, Ποπόνα Α, Αγγελοπούλου Α, Κουτής Χ. Κύηση στην εφηβεία. 10^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικής Παιδιατρικής και Προαγωγής της Υγείας, Αθήνα, 10-12 Μαΐου 1998.
 23. Ajzen I. Understanding attitudes and predicting social behavior. Prentice-Hall, 1980.
 24. Ajzen I. Attitudes, personality and behavior. Milton Keynes: Open University Press, 1988.
 25. Gebhardt W, Kuyper L, Greunsven G. Need for intimacy in relationships and motives for sex as determinants of adolescent condom use. *Journal of Adolescent Health* September 2003;33(3):154-164.
 26. McBride C, Paikoff L, Holmbeck G. Individual and familial influences on the onset of sexual intercourse among urban African American adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 2003;71(1): 159-167.
 27. Molla M, Astrom AN, Berhane Y. Applicability of the theory of planned behavior to intended and self-reported condom use in a rural Ethiopian population. *AIDS Care* March 2003;19(3): 425-431.
 28. Bryan A, Kagee A, Broadus MR. Condom use among South African adolescents: developing and testing theoretical models

- of intentions and behaviour. *AIDS Behaviour* 2006;10(4): 387-397.
29. Giles M, Liddell C, Bydawell M. Condom use in African adolescents: the role of individual and group factors. *AIDS Care* 2005;17(6):729-739.
30. Sutton S, McVey D, Glanz A. A comparative test of the theory of reasoned action and the theory of planned behavior in the prediction of condom use intentions in a national sample of English young people. *Health Psychology* 1999;18(1):72-81.
31. Tsitsika A, Greyadanus D, Konstantoulaki E, Boutziouka V, Deligiannis I, Dimitrakopoulou V et al. Adolescents dealing with sexual issues: A cross-sectional study in Greece. *J Pediatr Adolesc Gynecol.* 2010 ;23(5):298-304.
32. Boer H, Mashamba MT. Gender power imbalance and differential psychosocial correlates of intended condom use among male and female adolescents from Venda, South Africa. *British Journal of Health Psychology*, 2007;12(Pt 1): 51-63.
33. Rosenberger JG, Bell DL, McBride KR, Fortenberry JD, Ott MA. Condoms and developmental contexts in younger adolescent boys. *Sex Transm Infect.* 2010;86(5):400-3.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1. Τιμές συσχετίσεων Pearson με τη μεταβλητή της Πρόθεσης χρήσης προφυλακτικού στο μέλλον

	<i>r Pearson</i>	<i>P</i>	<i>N</i>
Βαθμός Ενημέρωσης	.20	.002 **	378
Στάση με σταθερό σύντροφο	.22	.001***	220
Κανονιστικές Πεποιθήσεις	.29	.000***	220
Περιγραφική Κανονικότητα	.36	.000***	220
Βαθμός Ελέγχου	.42	.000***	220
Βαθμός Ευκολίας	.25	.000***	220
Αυτοαποτελεσματικότητα	.44	.000***	220

Σημείωση: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Πίνακας 2. Αποτελέσματα Βηματικής Πολλαπλής Παλινδρόμησης στην εξαρτημένη μεταβλητή της Πρόθεσης για χρήση προφυλακτικού στο μέλλον

	<i>R Square</i>	<i>B</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Αυτοαποτελεσματικότητα	.198	.41	7.71	.000***
Βαθμός Ελέγχου	.144	.29	4.99	.000***
Βαθμός Ενημέρωσης	.038	.18	3.36	.001***
Περιγραφική Κανονικότητα	.020	.16	2.26	.008**
ΣΥΝΟΛΟ	.400			

Σημείωση: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Πίνακας 3. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του βαθμού ελέγχου στη χρήση προφυλακτικού ανά φύλο και έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Βαθμός Ελέγχου	ΦΥΛΟ				Έλεγχος Στατιστικής Σημαντικότητας		
	Αγόρι		Κορίτσι				
	<i>M</i>	<i>S</i>	<i>M</i>	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Βαθμός ελέγχου στην απόφαση χρήσης προφυλακτικού στις σεξουαλικές σχέσεις	4.05	.92	4.36	.89	-2.44	215	.015*

Σημείωση: * $p < .05$

Πίνακας 4. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις μεταβλητών της συμπεριφορικής πρόθεσης ανά φύλο και έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΗ ΠΡΟΘΕΣΗ	ΦΥΛΟ				Έλεγχος Στατιστικής Σημαντικότητας		
	Αγόρι		Κορίτσι				
	<i>M</i>	<i>S</i>	<i>M</i>	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Αν στην επόμενη μου σχέση δε γνωρίζω καλά το αγόρι/κορίτσι μου θα θέλω να χρησιμοποιώ προφυλακτικό	4.28	1.14	4.77	.77	-3.33	212	.000***
Το αν θα έχω (ή όχι) επαφή χωρίς προφυλακτικό στην επόμενη μου επαφή εξαρτάται απόλυτα από μένα	3.69	1.12	4.23	1.05	-3.27	213	.001***

Σημείωση: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$